

Yttrande över En ny lag om forsknings- etiska krav på och etikprövning av forskning som avser människor (Ds 2024:21)

Sammanfattning

Sophiahemmet Högskola instämmer i behovet av en ny lag om forskningsetiska krav på och etikprövning av forskning som avser människor (Ds2024:21). Men Sophiahemmet Högskola anser att förslaget i nuvarande form medför potentiella risker och utmaningar, särskilt för mindre lärosäten (huvudmän) och vid medicinsk forskning (t.ex. när patienters personuppgifter behandlas. Det är av yttersta vikt att översynen av etikprövningen inte betraktas som avslutad i och med denna utredning. Det finns ett behov av fortsatt arbete genom att följa upp konsekvenserna av den nya forskningsetiklagen.

Ökade krav på lärosäten - risk för otydlig praxis och fragmentering

Förslaget om en ny lag om forskningsetiska krav på och etikprövning av forskning som avser människor, ökar belastningen på forskningshuvudmannen. Lärosäten måste öka resurserna för att säkerställa en kvalitetssäkrad vägledning och etisk granskning. Resurser som ska vara flexibla för att hantera olika forskningsområden. Kraven på kompetens och erfarenhet av forskningsetiska frågor för medarbetare innebär att ett mindre lärosäte, relativt sett, behöver avsätta mer tid och resurser för kvalitetssäkring av kompetens, jämfört med ett större lärosäte. Överföring av ansvaret för etikprövning till forskningshuvudmannen, kan också leda till olika forskningsetisk praxis mellan lärosäten, beroende på resurser, kompetens och organisatoriska lösningar. Mindre lärosäten som inte har den breda kompetens som erfordras för vägledning och granskning av forskningsetiska överväganden, riskerar att utveckla mindre robusta system. Vilket kan leda till varierande standard avseende forskningsetiska krav och bedömningar. Nuvarande förslag på ny lag innebär också att forskare kan bli föremål för granskning av egna kollegor med risk för jävsituationer inom små forskningsmiljöer. Vidare kan det medföra svårigheter gällande lärosätets möjlighet att samarbeta och med andra aktörer, såväl inom Sverige som internationellt.

Osäkerhet kring granskningsbeslut- bör gå att överklaga

I det nya lagförslaget kan inte granskningsbeslut från Överklagandenämnden för etikprövning (Önep) överklagas, även om de kan innehålla kritik som påverkar forskarens eller huvudmannens rykte. För ett mindre lärosäte kan detta få stora konsekvenser, en negativ granskning kan skrämja potentiella samarbetspartners och finansiärer. Det bör således vara möjligt att överklaga granskningsbeslut från Önep, särskilt i fall där kritik riktas mot enskilda forskare.

Utöver detta ställer sig Sophiahemmet Högskola bakom SUHF:s remissvar.

I detta ärende har Etikkoordinator Jenny Rossen, professor Christine Gustavsson, dekan för forskning Ingela Rådestad, prefekter Sofia Brorsson och Mari Lundberg varit föredragande till t.f. rektor Unn-Britt Johansson.

Stockholm den 10 mars 2025

Unn-Britt Johansson
T.f. rektor, Sophiahemmet Högskola